

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatálnak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.		
Félévre — — — — —	4 "		
Negyedévre — — — — —	2 "		

Segítsünk magunkon.

(A sajtó hatalma jó és rossz irányban.)

(Vége.)

2. Tény, hogy egy kath. újságról (a nagy Görres lapjáról) a hatalmas Napoleon kimondotta, hogy jobban fél ettől az újságtól, mint egy hadaeregtől; ugyanő Görres lapját Európa 5 nagy hatalma közé számította.

S mily nagyszerűen működik mindenfelé (abová eljut!!) pl. a „Fabiola“ (Wisemann bíborostól)!* Hiszen azt nem lehet végigolvasni és nem gyűlni lángoló lelkesedésre az anyaszentegyház és az első századokban éppugy mint ma tisztelt pápaság iránt. Vagy pl. a jezsuita Coloma „Lappáliái“, Spillmann „Bátran és hiven“, „Woxindoni csodavirág“, Bolanden művei stb.**) és egyéb kath. regények és novellák — oly hatalmas prédikációk ezek a legérdekesebb, legköltőibb alakban, hogy romlatlan kedély nem olvashatja őket szívbéli emelkedés, igazi műgyönyör s haszon nélkül. Csak egy példát említek: egy kath. nő regényt irt a kereszténytelen rabslaság ellen („Tamás bácsi kunyhója“), s Lavigerie bib. szerint ez a regény volt a főoka a rabslaság beszűntetésének Amerikában. S mily végtelen testi-lelki nyomoron segítenek pl. a missziólapok s egyéb közlések, melyek feltárják az igazny nyomort, mely itthon és messze földön nyomasztja a népet és kéri az európaiak, a szerencsésebbek segélyét!

A műveltek s a nép számára irt tudományos és hitbuzgalmi irataink (Pesch, Doss, Hettinger, Hammerstein, Stolz, Dudek, Prohászka, Tóth Mike stb., megérttek és kiváló férfiak (De Sonis tábornok) életrajzai, a kath. eszméket hirdető, érdekes és valóban jellemnevesítő folyóiratok (Kath. Szemle, Zászlónk, ifjúsági lap, Oktató népkönyvtár, Hírnök stb., vagy röpiratok (pl. Ackerl: a Lourdesi Boldogsasszony . . .) valódi csodákat művelnek a kevés helyen, ahová eljutnak. Tisztán kath. költőink (Mindszenty, Tárkányi, Rosty K., Kálmán K. stb.) s elbeszélőink (l. a tolyóiratokat) elsőrangúak.

S nem lenne-é édes hazánk, elnyomított édes hazánk szellemi s anyagi sorsán, mintegy egy csapással segítve, ha katolikus igazainkért életre-halálra küzdő újságainkat (Al-

* Hol kapható? Felvilágosítást ad a sajtóegylet: Pozsony-Grószing utca 14. — Lásd az országos „Kath. Könyvjegyzéket“; kapható ugyanott és a Szent-István-Társulatnál.

kotmány, Magyar . . . m, Szt. Antal lapja, Néppárt, ez utóbbi ára egész évre 5 kor!! s mindenekelőtt főleg a folytonosan szegényedő keresztény magyar nép javáért oly lelkesen küzdő kath. krajcáros-újságot, az Új Lap-ot, legalább minden kath. magyar jártná, olvasná és olvastatná? Hát még — és ez volna a legegésztöbben szükséges, — ha legalább minden némileg tehetős katolikus magyarországi lakos beállna valamely kath. könyves- vagy sajtó-egyletbe, pl. a pozsonyiba, melynek egyetlen célja a kath. sajtó felvirágoztatása; vagy, aki magasabb műveltséggel bír, a budapesti Szent-István-társulatba (Bpest., VIII. Szentkirályi-utca 28.), mely megjegyzendő, oly olcsón osztja könyveit, mint sehol másutt nem történik egész Magyarországon.

3. Hanem hát zengzetes szóvalammal és jámbor sóhajjal még nem értünk célt; tetterős legyen buzgalmunk, tetterős édes hazánk és szent vallásunk szeretete; mutassuk meg haladéktalanul és erőlesen, hogy legszentebb kincseinkért valamit áldozni is tudunk; áldozni azért, hogy irtalom nélkül kitiljünk hazunkból, könyvtárainkból, gyermekeink kezéből azon lapokat, könyveket, naptárakat stb., melyek szent hitünket s a tiszta erkölcsöt nem tartják feltétlen tiszteletben, — áldozni azért, hogy a jó sajtó ügyét vállvetve támogajuk, s nem engedjük, hogy majdhogy el ne süljedjen . . . olvasóköroket alapítunk, jó irányu kölcsönkönyvtárakba lépünk, megrendeljük a kath. napi- és heti-lapokat, szépirodalmi folyóiratokat, naptárakat, regényféléket (Családi Regénytár stb. Ifjúsági iratok: Idegen tájakon stb.); olvassuk és terjesszük a röpiratokat, főleg olyanok közt, kik más uton az igazságot sohasem hallanák meg, templomba nem járnak stb.; beállunk vagy a pozsonyi sajtó-egyletbe*, vagy a Szent-István-Társulatba stb. stb. Aki idáig ilyes mire vállalkozott, egyszer se bánta meg!

Ázért föl, fegyverre, sikra, akárki vagy, k. olvasó! Nem üzleti reklám, a legtisztább meggyőződés kiáltja; ugy szeretted önmagadat s felebarátaidat, ugy szeretted gyermekeidet s

* A Szentatya áldásával s a nm. m. kir. minisztérium jóváhagyásával Pozsonyban megalakult országos kath. sajtó támogató egylet alapítótagjává les, ki egyszerismindenkorra 50 Krt. rendes tagjává let évenként 6 Krt. pártoló tagjává, ki évenként 2 Krt. fizet; szegényebbek mint adakozó tagok 1 Kr.-val, mint imádkozó tagok 20 fillérrel támogatják az egyletet. Minden alapító és rendes tag évenként ingyen illetményül szép könyvet, minden pártoló tag pedig cínos naptárt és kisebb füzeteket kap. Az adakozó-tagok az egylet vagyona-hoz mérten kapnak adományokat. Az imádkozó tagok egy képet kapnak. Valamennyi tag igényt tarthat az egylet röpirataira.

édes hazád népét, úgy szereted Istenedet s az ő anyaszent-
egyházát, amint még ma tűzre hánysz minden katolikus ellen-
es vagy akárcsak gyanús iratot is, mely a házadba beo-
pódozott, s amint még ma azon zászló alá esküszöl, melyre a
„katolikus sajtó“ szent neve van írva, s a mely alatt a leg-
tisztább Isten- és honszeretet, a legnemesebb záradék és a
legfőbb erőtől az igazságért, viv valóban titáni har-
cot a nép igazi, ideai örök jólétért.

Persze, amíg még kath. ember is „N. Fr. Pr.“-ét, libe-
rális lapokat, szennyes tartalmú „friss“ újságokat, darwinista
bölcseleteket, készakarva hazudó történeteket, pornografikus
regényeket és féktelenül szabados folyóiratokat olvas, míg a
kath. irodalmi vállalatok támogatás hiányában alig tegeenek...
addig ne csodálkozzunk, ha legszelebb jogainkat s érdeke-
inket az ellentét folytonosan sárba tiporja, büntetlenül teszi
lábát a nyakunkra, elnyomorítja hazánkat, elsorvasztja gyer-
meinket testét-lelkét... , ne csodálkozzunk, ha a poli-
tikában és közéletben, tanszékeken és gazdasági téren —
mindenütt! — egy rongy vagyunk, melybe minden utcai ka-
mazs belemarkolhat, beleköphet; visszaszorítanak, mellőznek,
lehetetlenné tesznek, csak azért, mert igaz katolikusok,
szent István való ivadéka! vagyunk!! — Mi vagyunk az
okai... miért nem segítünk magunkon!?

Tiroiban egy eszedelény 100 új előfizetőt szerzett egy
kath. folyóirat számára! — Nem tehetnénk-e mi is ilyenfé-
lét? Mily nemes tett, mily vallásos és hazafias cselekedet!
Támogassunk a kath. irodalmat, és apostolok vagyunk! Egy
működés, egy iparos, egy gimnazista, egy szerény életkörü-
szorult leányka is valóságos apostolla lehet! Hát még a pap,
a tanár vagy tanító, s főleg kisebb helyeken az intelligencia
képviselői... az alantasak s egyenrangúak között... ol-
vasókörök, kölcsönzés utján... és sajtóegyletek utján!
(Felvilágosítással szolgál az orsz. kath. sajtóegylet, Pozsony
Grössling utca 14.)

Anyai bizonyos, hogy — mint dr. Wahl, drezdai püs-
pök és apostoli követ mondta — „aki kath. iratokat meg-
vesz, olvas és olvasás végett másoknak ad, éppoly érdem-
szerző cselekedetet hajt végre, mint az istenfélelem vagy ir-
galmasság bármely más cselekedete: sőt ez manapság a
katolikusnak egyik legnagyobb kötelessége!“ A híres hithir-
dető, P. Roh S. J., szintén sokszor mondogatta: „Aki jó ol-
vasmányt iparkodik terjeszteni, valódi apostol!“

„Jó könyvek folyóiratok terjesztése s a rosszak üldö-
zése a jelenkor apostolainak egyik legfontosabb feladata,“ —
mondja a kitűnő népies író, Wetzel (Világítást apostolkodása).
Sőt mi több, a lángelkű mainzi püspök-hitvalló, Ketteler
V. E. báró, e szigorú, határozott itéletől sem riadt vissza:
„Akinak manapság a kath. sajtó iránt uncsen érzelme,
az ne tartson többé igényt arra, hogy katolikusnak nevezze!“

Azért föl, katolikusok föl! segítsünk magunkon, gyer-
meinket, hazánkon, szent vallásunk ügyén! Az ellenség
sorakozva, rendszeresen támad reánk a legbiztosabbban élő
tegyerrel: a hit- és erkölcsértő irodalommal: mi pedig még
alig sorakozunk?!...

A pápa és legjobbjaink biztosítanak: mentsétek meg a
sajátot és átvaltozt a föld színe! Föl! e nagy célt el kell ér-
nünk, és el is akarjuk érni, akarjuk és pedig tettel, áldo-
zattal, bátor küzdelemmel!

Előttünk a pálya!

Borus az ég, sötét felhők tornyosulnak rajta: zivatár
van készülőben, s ha idején nem segítünk magunkon, első-
pör az — özönvíz! Három dolog menthet meg még minket:
először a — sajtó, másodsor a sajtó, és harmadsor egy-
előre ismét csak a hitű, erkölcsileg tiszta, *katolikus sajtó!*
Fenn lobog a zászló, — utána, katolikusok, utána,
honfiak!!

A Székely-emlék ügye.

Lelkem mindegyre szövi álmodozását a főséges ideá-
ról, mely a székelyudvarhelyiek érzelméből akkor fakadt,
amikor a Székely-emlék létesítését elhatározták és gyűjtést
indítottak. Ez az ügy azonban lassau döcög előre...

Nezzük csak, tulajdonképen miről is van szó?

Udvarhelymegyében, a Küküllő-völgyében, a Bonta-szo-
rosból kibontakozó hatalmas síkság terül el. A nép közön-
ségesen agyagfalvi rétnek nevezi. Ez a — keleti Kárpátok
mellékén csoportosult székelység fő útvonalaiba eső — szé-
péges tért volt századokon keresztül néplink tanácskozási hely-
lye. Béke és harc idején itt beszéltek meg közös dolgaikat.
Itt szerkesztették 1506-ban az úgynevezett Konstitúciót; itt
hangzott el 1848-ban mintegy 60 ezer székelynek a magyar
alkotmányra tett esküje is. Aztán esztára — trombitálnak —
s mint a sasok vinni szálltak... Joggal nevezték el ezt a
nemzetgyűlési fórumot a „székelyek Rakosmszejének“.

Zengő béréek, szép koszorús halmok, vidám kis falvak
környékezik. Mikor ezeknek háttéréből a derűs égből ráha-
jól a tavasz pompájában ékeskedő térre: egy főséges nagy
templom képe rajzolódik elénk, melyet történelmi emlékeink
avattak Isten házává. Ennek a templomnak, azonban hiány-
zik az oltára...

A kegyelet ezt az oltárt akarja — a Székely-emlék ál-
tal — fölemelni, hogy annak lángja a jövő nemzedékben ha-
zafiságot, a hagyományok ideális szeretetét folytonosan ápolja
és tenntartsa.

Ezelőtt néhány évvel Székelyudvarhelyről lelkes szózat
hangzott szét a hazában. Számos előkelő, nagybefolyású férfi
fényes listája hirdette, hogy a Székely-emlék meg kell te-
remteni. Pár ezer forint be is gyűlt, de ez silány hőmérője a
hazafiság hirtelen föllobant lángjának... Bizony, többet te-
hettünk volna a lefolyt néhány év alatt!

Igaz, hogy szegények vagyunk s filléreinket a folyton-
osan növekedő magan- és közszükségek erős ostrom alá fog-
ták, de az egyesek részéről hozott bármilyen csekély áldozat is
tömegben nagy erőt tudna kifejteni. A lelkesedés apró kö-
vekből is hatalmas templomot építhet.

Ne engedjük tehát, édes székely véreim, elveszni a
a Székely-emlék ügyét! Sorozzuk azt is a megoldandó kér-
désék közé. Ha előbb, ha később, a székely honszeretet meg
fogja teremteni ezt a szép művet.

Az ideai farsang első alkalmas időnek kínálkozik egy
kis gyűjtésre. Jól tudom, a régi vidám farsangi mulatozásra
már nem igen telik. De bármiképpen haladjan a világ sora,
egy kis jussunk mindig marad az élet örömeihez, melynek
változó körülményei a családban, társadalomban sokszor ki-
jelölnek egy-egy alkalmas és derűs pillanatot a „jókedvű adakozás“-
ra, amikor áldozatra kész lelkünk eszményi célokat
keres...

Találjunk meg ilyenkor a Székelyemlékhez vezető utat.
Mely népet történelmének nagy emlékei vezetnek, sohasem
stüljedhet el.

Ezeket a szerény sorokat ajánlom első sorban a lel-
kézi, tanítói és jegyzői kar szíves figyelmébe. Szinarany ha-
zafiságuk, közéleti tevékenységük — hála Istennek — még
mindig vezető elemmé teszi őket társadalmunkban. Karolják
fel a Székely-emlék ügyét, hiszen lelkünk egyik legszebb vo-
nása, a nemzeti érzésnek kultusza.

Sz. U.

Jegyzőkönyv

az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulatnak. Gyulafehérvárt, 1903. év január hó 28-án tartott választmányi gyűléséről.

Jelen voltak: Ujfalusi József dr. elnök, Tamási Aron alelnök, Vass Albert dr. pénztáros, Csiky Miklós ellenőr, Zlamál Agost, Wagner Sándor, Kárpiss János szerkesztők, Kóródy Péter dr., Pál Antal, Fejér Gerő dr. vál. tagok.

Elnök délután 5 órakor a gyűlést megnyitván, a szeptember hó 10-én tartotti választmányi gyűlés jegyzőkönyvét, a mely már a Társulat lapjában is megjelent, hitelesnek nyilvánítja ki. — Tudomásul szolgál.

1. Zlamál Agost jelenti, hogy Jurinics János, Texe János és Guardazony József a társulathoz való kilépésüket jelentették be. — A választmány a kilépést tudomásul veszi.

2. Kárpiss János Reithofer Jenő, főgymn. tanárt ajánlja rendes tagnak. — A gyűlés a nevezettet rendes tagnak választja és ehhez képest az elnök utasítja az ideigl. titkár, hogy a megválasztottnak a társulati alapszabályokat és a tagsági oklevelet kézbesítse.

3. A pénztári hivatali ezután betérjeszti az 1902. évi számadást és az 1903. évi költségvetést. A számadás főbb tételei a következők:

Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat pénztári állása az 1902. év január hó 1-től 1902. december hó 31-ig:

I. Bevétel.

1. Készpénz maradvány az 1901-ik évről	2 K. 77 fill.
2. Forgalmi tőkében, mely 1902. jan. 2-án volt	379 „ 08 „
3. Püspök úr ö méltóságának adománya	400 „ — „
4. Püspök úrnak előfizetése 31 pl. Köz- művelődésért	248 „ — „
5. Alaptőke kamatja az 1902. évről	212 „ 62 „
6. Forgalmi tőke kamatja az 1902. évről	17 „ 72 „
7. Tagsági és előfizetési díjakból	1526 „ 40 „
8. Hirdetésekből	127 „ 12 „
9. Egyes lappéldányokért	1 „ — „

Összes bevétel: 2850 K. 09 fill

II. Kiadás.

1. A „Köznevelődés“ 52 sz. és egyéb nyomatványokért:	2103 K. 50 fill.
2. Ujságbélyegekre	400 „ — „
3. Expediálásért	120 „ — „
4. Vegyes apróbb kiadások	61 „ 72 „

Összes kiadás: 2685 K. 22 fill.

Ezek szerint tehát: Bevétel: . . . . . 2850 K. 09 fill.

Kiadás: . . . . . 2685 „ 22 „

a forgalmi tőkében marad: . . . . . 164 K. 87 fill.

A számvevő bizottság megvizsgálta a pénztári naplókat és a rájuk vonatkozó okmányokat, s ezeket egymással teljesen megegyezőeknek és rendben levőknek találta. Ennek alapján a gyűlés az elnök indítványára a pénztári hivatalnak a felmentést ideiglenesen megadja és egyhangulag kitéjezi, hogy a pénztári hivatalnak odaadó és lelkiismeres fáradozásáért a közgyűlés részéről való elismerést fogja indítványozni, a mit az elnök határozatilag kinyilvánít.

4. A pénztáros ezután bemutatja a társulat költségvetését az 1903-ik évre és e szerint:

I. Bevétel.

1. Készpénz maradvány az 1902-ik évről	10 kor. 07 fill.
2. A forgalmi tőkében van	154 „ 80 „
3. Tagsági díjakból befolyna:	
a) pártoló tagsági díjakból:	820 kor.
b) rendes tagsági díjakból:	744 „
összesen:	1564 kor.
c) Előfizetésekből:	1256 „
összesen:	2820 kor.

mely összegből előirányoz: 1800 kor. — fill.

4. Hátrálékokból, melyek 400 kor.-t tesznek előirányoz:	300 „ — „
5. Hirdetésekből bejöhethet 100 kor., előirányoz:	60 „ — „
6. Az alaptőke kamatja 1903-ról	212 „ 62 „

Összes előirányzott bevétel: . . . . . 2537 kor. 49 fill

II. Kiadás.

1. Nyomdaköltségekre	2200 kor.
2. Ujságbélyegekre	400 „
3. Expediálásokért	120 „
4. Kiseb kiadásokra	100 „

Összes előirányzott kiadás: 2820 kor.

Ezen költségvetés szerint tehát kiadási többlet lenne 282 kor. 51 fillér. — A választmány a költségvetés tételeit sorra veszi, megvizsgálja és tartós vita után köszönetet mondva a pénztárnoknak, a költségvetést elfogadja, de a fölött még a jelen gyűlésen nem határoz, honnan fogja a többletet pótolni. A választmány megállapodását az elnök határozatilag kifejezi.

5. Elnök bemutatja: „A keresztény szövetségek mint a nép anyagi jólétének eszközei“ című pályaművet, melyet a társulati lap szerkesztőjéhez beküldöttek. A szerzőnek azon jelentés szerint, a melyet a szerkesztőség a pályaműről az 1901. május hó 18-án tartott vál. gyűlésen előterjesztett, munkáját, — hogy a pályázati feltételeknek és a társulat intencióinak megfelelően, s így a pályadíjra érdemes legyen, — megfelelőképen folytatnia, átalakítania és kibővítenie kellett s azért az elnök most kiadja a szerkesztő bizottságnak kellő megbírást véget és felhívja, hogy a munka pontos áttekintése alapján beható és részletes jelentést tegyen.

6. Elnök jelenti, hogy Főpásztor ur felszólítására a társulat vál. gyűlése elhatározta XIII. Leo pápa Ő Szentéje jubileumának megünneplését, és ajánlja a február 20-ka és március 3-a közti időt, a mikor a meghatározott napon egyuttal a társulat 25. éves jubileumát is ugyanazon díszgyűlésen megünnepli. Felkéri azután az ünnepélyt rendező bizottságot, hogy szíveskedjék oda hatni, hogy ez az ünnepély menőiben szebben sikerüljön. — A bizottság részéről Fejér Gerő dr. referál az eddigi előkészületekről, a kinek felszólalása alapján a választmány elhatározza, hogy a díszközgyűlést március 1-én fogja megtartani, de az elnök a részletesebb megbeszélés céljából addig újabb választmányi gyűlésnek egybeíhívását is szükségesnek találja.

Az ünnepélynek élénk megbeszélése után egyéb tárgy nem lévén, a jegyzőkönyv hitelesítésére Tamási Aron alelnököt, Kóródy Péter dr. és Fejér Gerő dr. vál. tagokat kéri fel és a gyűlést 6 óra 38 perckor bezárja.

Gyulafehérvárt, 1903. január 28-án.

Kárpiss János,
titkár helyett.

TÁRCA

Úti emlékeimből.

Irta: *Prokupek Sámuel.*

(Folytatás.)

Ez a mély esend, melyet nem zavar meg a kocsik és vonatok dübörgése, ez a gyönyörű látvány, mely szemünk előtt elterül, ez a tiszta sósiillat levegő, melyet tüdünk beszív, mindezek az embert nyugodtá teszik, erősítik, edzik. Nem is lenne rossz itt több időt eltölteni, de utunk, időnk ki volt mérve. Újból utra keltünk és körüljártuk az egész szigetet,

nem kellett erre több $\frac{3}{4}$ órával. A falut is bejártuk. Nehány utcából áll, középen magas tornyu templomával. Kár, hogy kath. kápolnáról legalább nincs gondoskodva. Nektünk, mivel holnap szombat lévén, hogy vasárnap sz. miséi celebrálhasunk, tovább kellett állanunk. Elégő marasztott szives házigazdánk, mondá, hogy egy „cardinalis“ is van a vendégek között, ki bizonyosan misézni is fog, de erre nem volt kilitásunk. A Cuxhafeni pap egy hónapban egyszer átszokott jönni, hogy a kath. tengerész katonáknak istentiszteletet tartsoq, de nem ez alkalommal, miért is el kell távoznunk. Az illető „cardinalis“ mint később hallottuk a panonrhalmi főapát volt.

Lejövet az Oberlandról eléuk állott két ici-pici apró gyermek és énekelni kezdé előttünk a Good save the Queen“. Bizonyára angoloknak néztek beunllunket. Mivel mi nem voltunk angolok, nem botránkoztunk meg azon, hogy „Queen“ énekeltek King helyett, hiszen ép a tegnap koronázták meg az új Kinget a egy pár nikellel jutalmaztuk meg az élelmes szigetlakó esemeteket.

Lejövén az alsó részre, körüljártuk a partot. Itt azonban nagyon csekély terület az, hol járni lehetne, mindjárt következnék a függőleges sziklák, melyeket közvelen mos a tenger vize. Halászájáról, partról, kagyló-keresésről, sőt tengeri fűdöröl sem lehet szó. Az a hátránya Helgolandnak, hogy tengeri fűdörje a „Dünen“ van, mely Helgolandtól fél-órányira eső magaslat bárony sima fehér homokjával. Azonban addig az utat csolnakokon kell megtenni, a mi minden- nap kőtséges, unalmas is. Aztán egy félóráig a csolnakokon, kivált ha zajló a tenger, ide oda hanyattatni, nem kellemes dolog a reánk szárazföldiekre nézve borzongató. Ezt vasárnapra halasztra elmentünk vascorálri és pedig a legelőkelőbb étterembe. Kedves uti társam, mivel a balat nem szereti, elárulom, a mai napon harmadszor evett itt rántottát, igaz egy kissé savanyu arczsal.

Másnap a Dünére mentünk. Hűvös szél fujt, csolnakunk, melyet három természetes helgolandi hajós hajtott, lebegett a kissé viharzó tengeren. Hol alá, hol felfelé, hol jobbra, hol balra dőlünk s neléz volt az egyensúlyt megtartanunk. Az út félóráig tartbatott, midőn kiszállottunk a Dünén, mely a tengerből kiemelkedő fővényhalom, a tengeri fűdöröz szük-ségeltető kerekéken járó vetkezőkkel. Már jó messziről hallottuk az ágyúdörgéshez hasonló siketítő zajt, melyet a parthoz csapódó hullámok okoztak. Habzott, zajongott a tenger, száz meg száz hullám tolongott a part felé, métermagassága s mind inkább kissébedve ezer fodorban megaztúnve.

Kivülrök senki sem fűdörít, az idő hívös levén. Mi megkísértettük behalotván a habzó hullámok közé. A ki nem fűdörött a tengerben, nincs fogalma arról, minő kellemes a hullámok csapódása, az azokkal való küzdelem minő mértékben erősíti a testet, mert valóságos küzdelemet kellett kiállanunk, melyben nem mindenki mi voltunk a győztesek. Egy egy erősebb hullám lekaptott lábunkról s ilyenkor volt alkalomunk megizelni a tenger sós vizét. Visszamenet egy kis göcsölnáshoz kapcsolták bárkánkat és így vigabban es gyorsabban jutottunk Helgolandba.

Ebéd után elbucsuztunk a kis paradicsomból. Ujból ott fűstögött a szép fehér „Cobra.“ Fedélzete tele volt a keleti szigetéről felvett utasokkal, sőt közöttük egy hirtelen szőke piros kollégára is találunk, ki Arnzumban fűdörzött. A tenger lecsendesedett, verőfényes nap aranyozá a zöld habokat. A sirályok százkantint rőpködtek körül hajónkat, az élelmes fickők jól tudták, hogy az utasok kenyeret, kiflit bajtanak a hullámokba s ilyenkor megindult a hajza közöttük, melyik kaphatja el a zsákmanyt. Az egen tornyosuló felbők óriási begyekhez hasonlítanak; távolabb el eltűnedeztek Helgolandnak meredek veres sziklái, zöld fennsíkjaival, kecses házaival, világítótornyával s nemskára egy neszeszerű álomkép gyanánt lebegett előttünk. Három órai ut utao előttünk Cuxhofen partjai, világító tornya. Egy hadi göcsölnak rohant el mellettünk. Élénk kenderőbogatással lűvözöltek a hajó utasai a tengerészeket, mit ők hálas „hurrah“-val viszonoztak. Hajónk lassu méltósággal bevezett Cuxhafen kikötőjébe.

Cuxhafen. — Brema. — Osna brück. — Münster.

Mintán a Strandhotelben elhelyezkedtünk, utrakeltünk, hogy a kath. templomot felkeressük és a holnap miszésre engedélyt kérjünk.

Gyönyörű környezetben fekvő szép új templomhoz értünk, ez volt a kath. Garnisonkirche. Dícséretreméltó a német kormánytól, hogy kath. katonái számára mindenütt, hol kath. templom nincs, templomokat épített. Így Wilhelmshafenben és itt is, hol nagy a kath. hadfiak száma, gondoskodik róluk. A templom előtt állott ép a katonai lelkesz két ügyes hadfit informálva a holnap teendők felől, barátságosan fogadott, hogye bizs oly ritkán találkozik paptrátsákkal, mert innen az egyik oldalon le Hamburgig, a másik oldalon Bremahafening nincs kath. plebánia. Midőn „celebrátunkat“ gondosan megvizsgálta, szívélyesen adott engedélyt arra, hogy holnap egyet misézhesünk. Bemenvén a templomba, adoiatiot végeztünk s körültekintettünk. A szép új templom nagyonis lutheránus jellegű volt, miuek okát a lelkesz abban találta, hogy meszekörnyékre kath. építész és mestereembereket nem találhatni. A képek a templomból teljesen hiányoztak, egy pár lűvegtesiményt kivéve. A szives plebános hívott lakására, de mi megköszönvén, körüljártuk a kis várost, mely egyszerűs mind fűdörhely, tengeri kikötő és erődítmény.

A tenger partján az erődítmények mellett jarkáltunk jó nagy darabot. Sok helyt tátongó ágyutokok mellett halad el a közönség, mely számos sétalóból állott: jelűll, hogy a fűdörvédég is számos lehet. Beláthatlan messzeségben a tenger vize szűrküllett, mely erősen csapdosta a partot s annak megvédésére oda hordott sziklákat. Beesteledt. Meggyújtották a nagy világító torony lámpáit s mi is hazamentünk, hogy kinyugodjuk magunkat.

De jaj! A nyugvárról szó sem lehetett. Hálózobánk alatt ép egy concert- és táncsterem terül el. Alighogy elaludtunk concert ének és katonazene harsonái ébresztének fel. Ugy látszik, itt is gyakorolják azt a ferde szokást, hogy szombaton éjjel tartják mulatságaikat, hogy aztán vasárnap délig alvován az istentiszteleteket elmulasszák. Mintha valami alvói orgia felett fekdűtünk volna, zene, kialtozás, tánc remegette meg ágyainkat. Csak hajnalban szűnt meg a pokoli zaj s a tudhattak el a fáradt vándorok.

De már reggel 6 órákor talpon voltunk, hogy sz. misénket elvégezhessük. Talpon volt a szeretetreméltó plebános ur és a derék hadfiak, kik a minisztr ációt érthetően mondva dícséretre méltó ábitattal szolgálták a sz. misénél. Miért is bő jutalomban részesültek.

Az Elbe és a Vézer által határolt felszigetet körülzónáztuk. Geertemünde vasuti állomásán megbedeltünk. Geertemünde is kikötő város, melyet a hannoveri kormány az ép szemközti fekvő Bremerhafen ellensúlyozására épített. A konkurrencia nagy, de mégis felülmulja Bremerhafen kikötője, honnan az északiem t Lloyd hajói is kiudulnak világkörűli utjakra.

Gyorsvonatra ülven hamar Bremába érkezttünk. A szabad Hanza városok ezen másodiká szintén egyike a világereszkedelem központjainak. Hajdani nagyságából azonban sokat engedett. Nagyszerű templomai és prófan építményei tanui hajdani nagyságának, de modern épületei bizonyítják, hogy a modern nagyvárosoktól nem maradt el.

Mi azonban nem nézhettük meg sem híres tanácsházát, mely alatt egy püncének azon tulajdousága van, hogy a holttesteket épségben konserválja, így egy sok századdal elhunyt svéd generalis és grőfnő tetemeit sem szemléltük meg. Nem nézhettük meg híres Roland szobrát, nem híres domját.

Vonatunk óriási sebességgel száguldott. Az egyhangu lapályos vidék változatosabbá lön, már erdők között is haladtunk. A Teutoburgi erdőségnek, hol Varust ésrómai legiót Hermann a cheruskok vezére megsemmisítette, egyik elágazásába értünk s vonatuk megállott Osna brücknél.

Örvendttünk, hogy végre kath. plébáni székelyhelyhez értünk. Az ég hatalmasan zengett a dörgésektől, sűrű zápor

bullott alá, míg végre a zivatar elhúzódott az erdőségek felé. „Osabrück neve ismeretes volt előttem az egy évvel ezelőtt itt tartott katolikus nagygyűlésről. Itt történt 787-ben az elhatározó ütközet, melyben a kath. frankok a pogány százsokat legyőzték. Közél a véres harcérhez építette Nagy Károly az első templomot a százs tartományban és a százs Wihát nevezte ki püspökké. A város közeli fekvése az északi és keleti tengerhez és a rajnai vízi uthoz nagyban segített felvirágoztatásának. A reformáció viharai azonban az előbbi jólétet sok időre megsemmisítették. Itt történt aztán a vesztpháli békekötés s ennek következtében azon páratlan rendelkezés, mely érezen 1801-ig tartott, hogy az osabrücki tartományt felválva egy katolikus és „protestans hercegség” kormányozta.

Csak távolról szemléltettük a kath. dómot, mely a római stílnak nagyszerű emléke. Nem messze tőle látni lehetett a góth stíly sz. János templomát. Ez híres faragott főoltáráról, mely Krisztus szenvedését ábrázolja. A város újabb oldalán bizonyosságul a kath. hitéletnek, emelkedik a teljesen új Jézus sz. szive temploma, két karesu tornyával.

Egész csapat oltártestvérült fel vonatunkra. A mi fülkénknek is kijutott négy. Ezek kíváncsi szemmel vizsgáltak bennünket, de meghallván magyar társalgásunkat, annál figyelmesebben vizsgáltak. Mag végre az egyik bátorságot vett magának s megkérdezé: „Hová valók lennének?” „Erdélyiek” válaszoltam. Most még jobban bámult: „erdélyiek? hol lehet az az ország?” „Igaz” folytató „már tudom Horvátországban”. Nagyot nevetünk az illető fiatal úr földrajzi tudományán. Eddig csak a franciák voltak híresek ilyen alapos földrajzi ismeretekről, most már a németek között is találhatói ilyeneket. Bezzeg nálunk alig találta a híres koppenhágai vitében kívül hasonló gyarlóságot művelt embernél.

Hatalmas erdőség között robotogtunk tovább, míg végre lapályosabb lett a vidék és Westphaliába értünk, majd Münster előtt megállottunk s mi is kiszállottunk, hogy itt megpihenjünk.

A tiszta katolikus város, mely az újrakeresztelők garázdálkodását és uralmát végigszenvedte, ma központja a kath. Münsterlandnak. Ott a szép goth Lambergi templom tornyán voltak kiakasztva a vasketrecek, melyekben Leideni János „a király” és társai megérdemelt büntetésüket elnyerték.

A szállodában elhelyezvén podgyásunkat, rögtön utnak indultunk a város megtekintésére. Esős idő volt, a zápor az uton utól ért és dacára, hogy behúzódtunk egy védett helyiségbe, jól átázunk. Midőn valamenyire az eső megállott, tovább vonultunk. A város nagyjában megőrizte ódon jellegét. Az oszlopcsarnokok és boltozatos átjáratok, a magas csúcsos íves házak, a renaissance: stíly paloták a XVI. századra emlékeztetnek. Sajátsága Münsternek a sok nemesi palota, melyek valóságos „udvarok”; legszebb ilyenül építmény a főpiacon a tanácsház, melyben a westphali békét megköttették.

Mi azonban siettünk a dómba, mely westphaliának legnagyobb temploma. Délután volt ép és predikáció. A nagy templom tele ajtatos közönséggel. Általában véve minden templomot telve letünk hívőkkel. Látszik, hogy hívő kath. nép lakja a várost s a hitélet magas fokon áll.

A dóm két karzattal bíró, két kereszthajóval átszegtet oszlopbazilika. Két négyszögű hatalmas tornya előtt van az egyik karzat, a bétáratnál sok szoba van, a templom belsejében még most is látszik az anabaptisták garázdálkodása a festményeken, a nyugati karzat alatt gyönyörű szoborcsoportozat Krisztus siratását ábrázolja. Hatalmas reliefek mindenfelé. Egyik az utolsó ítéletet ábrázolja. Mindenütt reliefek és szép ablakfestmények, síremlékek, melyek közül a hitvalló püspök Droste Vissahering Helmann síremléke mellett. Egy óriási szt. Kristóf-szobrot és egy óriási óraművet is megbámultunk, mely a IV-ik századból származik.

Kijöven az egyetemi épületek mellett, továbbá a püspöki mauseum mellett áthaladva szük sikátoron a Liebfrauenkircheba mentünk, mely három hajóval bíró remek góth stíly

templom. Itt is predikáltak, itt is tele volt a templom. A torony befejezetlen, de szépsége miatt így is meglepő. A templomban gyönyörű üvegfestmények, mellette a Ludgeri kápolna s a papnövelde Overbergnek, a kath. tanügy emelkedik a legkiválóbbjainak szobrával.

Végig sétálván az ódon város utcáin, leültünk egy kis parkban. Előttünk egy szoborcsoportozat volt, a francia porosz háboruban elesett vesztpháliai katonák emlékére, nevük is be van véve az oszlop talapzatába. Szemben velünk egy szép ódon templom tornya emelkedett. Egy kedves kis leányka játszadozott mellettünk. Megszólítottam, kérdezvén: „Miféle templom volna a szembelevő. A leányka mosolygva felelte, „azt sem tudják, hisz az a Ludgeri templom.” „Ludze-ri templom” mondá szótagolva. Bámult, hogy papok vagyunk és még sem tudjuk a templom nevét. Mosolygva a gyermek naivságán, elindultunk megtekinteni Münster első püspökének emlékére szentelt templomot. Román stílyben épült oszlop bazilika. Ezen templom is telve volt ajátoskodókkal. Megnéztük tovább a Lambert templomot is, mely „Vestphalia góth építményeinek gyöngye”. Északi tornya 95 meter magas, messze felülhaladja a többi tornyokat. Belseje restaurálva van, szép ablakfestményei újabb keletűek.

Münsterben mindenütt a kath. élet pezsgését tapasztalhatni. Utcainak elnevezése, híres templonai, a kath. vezértérfiak szobrai, mind tanuskodnak erről.

Szobra van Schorlemer-Alst bárónak a vestphaliai paraszt egyletek alapítójának, a híres; kath. centrum férfiak; szobra van a híres kath. költőnőnek Annette Droste Hülsbafnak.

Már esteledni kezdett, midőn szállásunkra visszaérkeztünk. Vasárnap volt, az utcai zaj még sokáig felhallatszott szobánkba, de mi lenyugodtunk, hogy a hosszú ut után pihenjünk is, annál inkább, mert másnapra terhes munkát, a düsseldorf-i kiállítás megtekintését terveztük.

(Folyt. köv.)

TANÍTÁSÜGY.

Katé kérdés a népiskolában.

Irta: Sz. F.

(Vége.)

A mi a feleleteket illeti, megjegyzem, hogy igazán a szentírás utasításához kell simulnunk. „A ti feleletek pedig, igen, vagy nem, legyen.”

Az eredményt nehezítő hosszú feleletekre mindenki megkapja a példát s bizonyára már meg is kapta az „Elemi kateban”, mert én most csak ezt tartom szem előtt, de egy párt itt is megemlítek. K. Ki most az anyaszentegyház látható feje? Ugyan miúgy farsztrani a kis gyermek esztét a pápa címeivel? En csak ennyit kívánok és így alakban: F. A római pápa (vagy csak: a pápa.) K. Kinek az utódja a pápa? F. Szent Péter apostolnak. K. Miben áll ezen egység? Erre is igazán egy óriási felelet következik, de csak papíronon. Ez a kérdés különben — nézetem szerint — nem az „Elemi kate.”-ba való.

A mi a nyelvezetet illeti, ez is óriási akadály. A gyermek körén kívül eső szavak, a mondakötések mind bajt okoznak és pedig legnagyobbat. Tudjuk, hogy a gyermeknek csak a családban s játszó körében előforduló kevés é legemibb szavak állnak rendelkezésére; csak ezen ismeretes szavakkal tudja kifejezni gondolatait, de viszont csak a ő szavaival kifejezett gondolatokat is tudja megérteni. Malaszt, örök boldogság, örök kárbozat, földön kívül szavak és kiejzéseket nem ismer, de ilyeneket igen: Isten segedelme, mennyország, pokol, más világ. Hát hiszen ide leereszkedni minden esetre bajos, mert különböző vidékek, és városok és falvak szerint e nyelvezet változik s egy gyermek volapük nyelvet összeállítani művészet; pedig ezt meg

kell tenni vagy legalább is jól megközelíteni, e nélkül nincs kilátás kellő eredményre.

Nem szereti a gyermek a mondatfűzést, nem a kötőszók, jelzők, kiegészítők, szóval a körülírás használatát s azért azokat a minimúra kell redukálni s az egyszerű gyermeki szokótest, szóval nyelvezetet kell használni; nem tördelve meg, hogy az talán az euphoniát zavarja. Az a fő, hogy megértsük az igazságokat s akkor elérjük célunkat. Hozzunk fel erre is egy pár példát. K. Krisztus adott-e látható főt is anyaszentegyházának? Én erre csak ennyit kívánnék: Adott. Az az „igen is“ szószaporítás, felhő, mely a lényezet előfői; „a hívek közötti egység fenntartása végett“ okadataló mellékmondat pedig a kérdés keretén kívül áll; mert hogy miért adott, az egészen más kérdés. Bizony a kis gyerek örömöstebb fogadja el a dió belét megtörve és kihámoza héjából. K. Miért reméljük ezeket? Én a feleletet csak ennyire zsugorítanám össze: Azért, mert az Isten megígérte. Hogy az Isten „mindenható, irtalmas és igéreteinek teljesítésében bűsleges“ ezeket a jelzőket más sorba helyeznem vagy pedig a magyarázat terére utaltnám s felteünném a kérdést: Hát még miért remélhetjük a menyországot? F. Azért, mert Jézus Krisztus kinyitotta nekünk a mennyország ajtaját. K. Mikor nyitotta ki nekünk Jézus a mennyország ajtaját? F. A mikor a keresztfán meghalt. K. Mikor zárta be Isten előttünk a mennyország ajtaját? F. A mikor Adam és Éva a tiltott almából evett.

A beosztás, illetve felosztás alatt nem annyira az egyes szakaszok, vagy címek szétdarabolását értem, mint inkább a káté és biblia tananyagának az egyes osztályok számára való kiválasztását és elkülönítését úgy, hogy mindentől és minden hitoktató azonnal lássa, és legyen tisztában azzal, mit kell tanítania. A püspöki tanterv a hitoktatókra bizza a körülmények szerinti rövidítéseket, a midőn ilyen kitételekkel él. Az elemi káté főbb kérdései stb. Amde quot capita, tot sensus s innét van az, hogy egyik egyet, a más meg más vesz föl ugyanazon osztályban, mert egyik ezt, a más meg azt tartja lényegesnek és főnek. Az ilyen osztályonkénti tizes anyag felosztás a haladás szempontjából is szükséges; mert, ha én egyik évben zárjel közé teszek bizonyos kérdéseket, a következő évben — sicuti figura doctae — már figyelmeztetnek a tanulókat arra, hogy a tavaly azt kihagytuk s nem is tanulják meg azokat, vagy csak nagy bajjal, minden felvilágosítás dacára. Igen, mert csak mind a vert uton szeretnek járni s a könnyebb felét fogni. Nálam volt olyan eset, hogy egy leányka a polgári iskolába akarta magát felvétetni s az illető városi tanítónő — legalább azt mondom — a kis kátéban levő elemi kérdéseket jegyezte ki csak s a többit mind zárjel közé tette.

De hát akkor mire való a kis káté? Az igaz, hogy his repelita placeboit s ezen alapon a nagyobb káték az eleminek fokozatos bővítései, de arra lehet és kell is más mód találni.

Elmondhatjuk, hogy nincs az elemi iskoláknak megfelelő káték, bibliánk, szertartásaink és egyháztörténelmünk.

Egy új alkalmas káté tehát égető szükség. És ez irányban már lépések is tettek és pedig, éppen Püspök urunk ő méltóságá bőlcs kezdeményezése folytán. Hogy minőnek van ez tervezve, nem tudom, de szerény véleményem az, hogy az elemi iskolák számára egy külön káté és biblia szóval tankönyv kell; nem olyan, mint a mostani, mely a középiskolákban is használtatik, mert, más a középiskolák tanulóinak kora és fejlettsége.

Adja elő az a káté a vallás igazságait valódi gyermek nyelven, a legegyszerűbb mondat szerkezet és a gyermek szók szótárából vett szavakkal. A kérdéseket — ha csak egész mostani kérdéseket nem akarunk kiküszöbölni — nem összevonni s így kevesbiteni, de inkább a kíváncsi szerint szaporítani, részletezni kellene. A kérdéseket a feleletekkel összhangba kell hozni, mert könnyebben megtanul a gyermek s még a nagy ember is tiz könnyű, értelmes kérdést,

mint egy-két, komplikált, nehezebbet. Az nem lehet, hogy egy bizonyos általános s még e mellett talán nem is egész világos kérdésre, éppen a kis gyermektől, világos és bővebb feleletet várjunk, mint a melyent a feltett kérdés után várhatunk. Legyenek a kérdések áthidalva, egyik a másikból folyók s ilyen szempontból egyik cím alatti egyes kérdéseket, ba a szűkség és célszerűség vagy az ismétlések kikerülése azt indokolta tenné más cím alá, megfelelő helyre át lehetne vinni. Legyen benne ily formán ebben a tankönyvben a szükséges magyarázat, de ne legyen telve szószaporító apó betlts magyarázatokkal, melyek a kötetet vauagilják ugyan s az árat növelik, de melyeknek a gyermekek hasznát nem veszik, mert azokkal nem foglalkoznak. A hitoktató pedig használjon, tanulmány célból, más ide vágó munkákat.

Legyen a tananyag minden osztály számára külön beosztva, de azért két esetleg három osztály tananyaga egy kötetbe foglalható össze. Ugy hogy pl. az 1—3-ik osztályokban az egész káté és biblia betanítattnék; a 4-ik osztályban, már csak változatosság szempontjából is, elő lenne adva a szertartás; az 5-ikben az egész káté és biblia, mely külön könyv lenne, elismételtetnék s végre a 6-ik osztályban tanulnának a gyermekek egyháztörténelmet. Ez az én szerény nézetem. Külömben azt hiszem, hogy a megbízott szakértők sokkal bőlesebben kifundáltak azt, de azért még annyit megjegyzek, hogy a második osztályban mégis kissé nehéz és korai pl. a bűnökről, erényekről, malasztól és szentégekről szólni, habár csak az elemi káté szerint is; pedig a püspöki tanterv már a második osztály számára előírja az egész elemi kátét, a kis biblia mindjelen minden cikkelyét s az ünnepek és vasárnapok jelentőségét, holott a második osztályban a gyermekek még mincenek is jól begyakorolva az olvasásban; elő szóval pedig és jó eredményei ennyit előadni bajos már csak az idő rövidsége miatt is.

És a mit szerény cikkemben a kátéra ráolvastam, ráillik az — a maga módja szerint — a bibliára, az így fajta szertartásos és egyháztörténelmi tankönyvekre is. Mind dagályosak, szószaporítók, nehéz nyelvezetűek, mintha bizony annak a kis gyermeknek a feje tökéletes kapitolium volna, melybe annyi minden beleferne. Ne csakon meg senkit a nagy szám 1—6 osztály, mert csak elemi s az évek száma csak 6—12 és pedig a mérsékelt égöv alatt, hol nem oly rohamos a fejlődés.

Tudom, hogy a káté-szerkesztő bizottságban a legkitűnőbb pedagógusok fognak szerepelni, de kívánom, hogy ezen urak ép oly kitűnő gyermekek is legyenek. A tapasztalat amellet van, hogy sokszor a tanulók is hypnotizálják a tanárokat: így pl. ba egy egyetemi tanár ír könyvet a középiskolák számára, önkénytelenül is egyetemi hallgatói előtt képviseli magát. A bizottsági urak ne feledjék azt, hogy a középiskolák alatt van még egy kisebb, legkisebb osztály az elemi osztály, a forrás s a ki a forrásból üdítő vizet akar inni, le kell oda hajolnia. Parodia, hogy ilyen kicsi emberkek oly nagy munkát tudnak adni az embereknek, pedig nagy munka.

Adja az Isten, hogy ez a nagy munka minél előb nagy-szerűen sikerüljen, mert a szent ügy érdekében epedve várjuk. Haem mindamellett jobb később jobbat adni, mint elhamarkodni a dolgot.

Azon elv alapján: több szem többet lát, bátorkodom azon kérdést kockáztatni, nem volna-e célszerű, kidolgozandó themát kijelölni a lelkészeknek, rendre a kátékat és bibliákat s a bizottság ezekből tájékozna magát. Legalább a különböző vidékek igényei és üzetei egy csoportban a bizottság szeme előtt lennének.

Én az „Elemi káté“-t az én észjárásom és tapasztalatom szerint átdolgoztam s ha a főtisztelendő szerkesztő ur azt jó-nak látja, szivesen rendelkezésére bocsátom,* minden legkisebb mellék tekintet nélkül csakis azon szempontból, hogyha csak 1—2 kérdésnek is megoldását elősegíthetem, az a szent ügy előbbre vitele.

*) Tessék bektüldeni.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Püspök Urunk** édes anyja öz. Mailáth Györgyné ő nagyméltósága. mint az előző években, az idén is buzamos ideig időzik legifjabb gyermekénél, a mi püspök urunknál. Hódolattal üdvözölik a nemes matronát, kegyelmes asszonyokat körölköztet; a jó Isten bőséges áldása kísérje minden lépést!

— **Péterfi József alesperes plebános jubileuma.** Vártam, vártam, de úgy látszik — biába vártam, hogy egyházmegyénk lapjában is valami pennás ember szót tesz arról, hogy miként ünnepezték tisztelői az udvarhelyi esperesi kerület neoztorát, mindnyájunk szeretve tisztelt Péterfi Józsi bácsiját negyvenéves papi működésének határánál. S mert negyvenévi becsületes papi élet és munkásság méltán remélhet becses lapjában parányi tért, Főtisztelendőség engedelmével igénybe is veszem.

A dolog ugyanis így történt: pár héttel ezelőtt levelet kapok Embery Árpád barátomtól, melyben a többek között írja „Jelen esztendő lenne Józsi bátyánk papi szolgálatának a negyvenedik éve, s miután sem 25, sem 5), abban állapotunk meg az apát ural, hogy jan. 18-án Szentléleken az irástudók és a nép vénei üdvözlökezték megiepiék öreg bátyánkat.“ Így is történt. Jézus neve napján délután mindazok, a kik különben is édes testvérekként vagyunk összeforva: a kerületi papságnak nagy része, az udvarhelyi főgymn. tanárikar csaknem teljes számban, járásnak főszolgabírája, Mihály törv. bíró és Tamási Petyi hívségesen megjelentünk Péterfi József esperes ur bázánál. Szívünk igaz szeretetével körölköztük az Urnak öreg szolgáját, előlépett a mi legjobb Apátunknak, atyánk és üdvözölte paptársát, barátját Jézus szent nevében, szóltott a mint szokott, őszintén, szívből, szeretettel, könnyezési: meghatóan és szeretetünkkel zálogán átnyújtott egy remekművi arany kelyhet. Remegő ajakkal köszönte meg Józsi bácsi a legkevesebbé várt magiszterle meglepetést; becsületes szívének alázatosságával elhárított magától minden érdemet, csak Isten szent kegyelmét és mindnyájunk szeretetét kérte továbbra is. Felhangzott a legigazabb „éljen!“ s mindnyájan sietlenül kezét szorítani az öreg Simeonnal. De ezzel még nem volt befejezve, mert derék tanáraink Emre-bától előre küldötték a „nagy hűgedt“, ők hozván a kisebbeket s aztán Spanyol, Mihálovics és Németh tagokból álló parázs zenekart rőtönözve csak egy tuzták a legszebb nótákat, hogy gyönyörködött a lelkiünk. Tessék csak megkérdezni Süller Pistát! — Majd vacsorához ülünk s az elmaradhatatlan galambpapríkással felállított Demeter Lőrinc dr., ez a névleges unitárius és tényleges katolikus főszolgabíró és ékes szavakkal üdvözlé az ünnepelet, kijelentvén a többek között, hogy sokan felróják neki, miért oly szívesen keresi fel a mi társaságunkat, de ő nem resteli bevallani, hogy minden szándék idejét veünk szereti eltölteni s ez az ő büszkesége is. Ezymás után köszönték még lelkes szavakkal: Tamás Albert a tanári kar nevében, Mihály János a törvénytársak részéről, Süller a paptársak nevében éltét; hiszen megérdemli az öreg bátya, mert akkor volt jó világ, mikor ő dirigálta a Sövidéket — mondja Pista — majd Embery Árpád versben, humoros szavakkal szedte elé kabátjának rejtéseiből egy értékes szivartárczát tömve drága szivarokkal, később két nagy telt füveget, mint feleségének küldeményét — talán valami éltető balzsam volt benne...?! Aztán ráhuzta a mi saját zenekarunk s kedélyesen ünnepelelők tovább szeretett bátyánkat és szívből kívánánk még neki sok esztendő, teljes egészségben. Ugy legyen!

— **Alapszabálymegerősítés.** A „Gyulafehérvári katolikus legényegylet“ alapszabályait a m. kir. belügy-miniszterium a bemutatási záradékkal ellátta.

— **A főiskolák látogatottsága.** A hivatalos lap legutóbbi száma kimutatást közöl a hazai iskolákon a jelen tanév első felében beiratkozott hallgatókról. Ez szerint a budapesti tudományegyetemen 6277 hallgató iratkozott be, 337-el több mint a múlt év megfelelő időszakában. A bitanyi karon

beiratkoztak 91-en (tavaly szintén 91), a jogi karon 3941 (+37) orvosi karon 727 (+64) a bölcsészeti karon 1381 (+190.) A kolozsvári tudományegyetemen a beiratkozott hallgatók száma 1754 (+162), ebből a jogi karra 1181, az orvosi karra 134, a bölcsészetre 254, a természettudományi karra 124 esik. A mlégyetemre 1611 hallgató iratkozott be (−92.) A jogakadémia hallgatóinak száma a következő volt: Nagyvárad 264, Pozsony 194, Kassa 190, Eger 105, Pécs 131, Máramaros-sziget 139, Debrecen 254, Kecskemét 135, Sárospatak 77, Eperjes 212. A létszám jelentékenyebb változást nem mutat.

— **Uj pápai dekrétum.** Olaszországi kath. lapok hirádaia szerint közelebb új pápai dekrétum kiadását várják, mely megtiltja, hogy a uyerészkedésre alakult bankok, takarékpénztárak s más ilyen intézetek a „kath.“ jelzőt használhassák. Ezt a szigorú rendelkezést az a szomorú tapasztalat teszi szükségessé, hogy némely ilyen intézet ezt a jelzőt csak azért alkalmazza, hogy a hiszékeny embereket annál jobban becsaphassa. Különösen Franciaországban támadtak ilyen intézetek, melyek előbb jól kiszíjolyozván a hiszékenyebb népeket, csödbe jutottak s igen sokakat megkárosítottak. Ezt az állapotot az az apostoli Szentek törhetetlenek találván mostanában azt tervezi, hogy a könnyezőzkedésre alakult pénzintézeteket tiltja a kath. jelző használatától. Ez sem ártana a kath. klerus tekintélyének, ha a papokat is tiltaná egy újabb dekrétum a bankdirektorság, felügyelőség stb. zsidó szagu foglalkozásoktól. A pap legyen pap s ne — spekuláns.

— **Protestáns dicőret a szerzetesekről.** A spanyol-amerikai háború idején szörnyű támadásokat intézett a szabadkőműves sajtó a szerzetesek ellen. Ők voltak, a kik megteremtették a kultúrát a spanyol gyarmatokon, különösen Philippi-szigeteken. E történelmi tény dacára a szabadkőműves sajtó előtt nem volt más címe a szerzeteseknek, mint népbűntők, s őket okolták minden bajért, még a háborúért is.

Most, hogy az Egyesült Államok birtokába kerültek a spanyol gyarmatok, a meghurcolt szerzetesek is megkapják az elégtételt. Az amerikai hivatalos bizottság, mely a Philippi-tyben kiküldetett, a legnagyobb dicsérettel és elismeréssel szól arról a munkáról, melyet a szerzetesek a Philippi-szigeteken végeztek. A hivatalos szöveg szószertint ezt mondja:

„A legnagyobb jótétemény, melyben a philippi nép spanyoloktól részesült, az volt, hogy a róm. katolikus egyház a népet a babonás istentiszteletről és pogány szokásairól leszoktatta. Míg a katolikus Spanyolország és a katolikus egyház karöltve munkálkodott a nép jólétének, műveltségének előmozdításán, valóságos áldás kísérte munkásságukat. Maga az indiai bódex (törvénykönyv) egy nagyzerű alkotás, mely mintaképe a keresztény szelleműl áthatott törvényalkotásnak. A benszülötteknek jogai, szükségletei a legnagyobb bölcseséggel vannak kielégítve. Nincs is rá példa a gyarmatok kulturtörténetében, hogy az állami és egyházi taktörök egyetértve oly hasznos és a civilizációt előmozdító eredményt tudtak volna elérni a benszülöttek szellemi és anyagi érdekei előmozdításában.“

Ezek szavak fényes bizonyosságul szolgálják arra hogy az egyház mindenütt a népek haladását szolgálja. Az amerikai bizottság e szavai nagy dicséret és elismerés a Philippi-szigeteken működő szerzetesekre nézve. Pedig az ítélet ugyancsak pártatlan helyről, sőt mondhatni protestáns ajkáról hangzott el. Ezzel a hivatalos ítélettel szépen összehangzik a protestáns Peyton superintendentus nyilatkozata, ki hosszú ideig tartózkodott St. Louisban a Philippi-szigeteken. Peyton azt mondja: „Mindén városban szép templomokat találtam. A benszülöttek a legnagyobb buzgósággal látogatják a templomokat és igazán épülébre méltó módon hallgatják a szent miséket. A nép erkölcsös, jámbor, tiszta.“ Az ilyen pártatlan tanuvallosások eléggé meghazudtolják a szabadkőműves rágalmakat, melyeket azóban a lapok visszavonni sohasem szoktak. Emne nyilatkozatok után már jól érthető az is, hogy miért igyekezett oly készségesen az Unio a Philippi-

Kolléga.

szigetek egyházi viszonyainak rendezésénél Rómával érintkezésre lépni.

— **A világ népesedése.** A nemzetközi statisztikai intézet kimutatása szerint a világ népessége a legutóbbi hetven év alatt majdnem megkétszereződött. Európa lakossága, amely az egész világ lakosságának mintegy a negyedét teszi ki, az utóbbi hetven év alatt nyolevanöt százalékkal megnövekedett. Oroszország lakossága százötven százalékkal, Németországé nyolevannyolc, az angol birodalomé hetven százalékkal gyarapodott. Hetven év előtt nyolcszázötvenhét millió volt a világ népessége, ma pedig Kína és az angol impérium nyolcszázmillió léleknél többet számlálnak. Az egész világ lakossága ezerhátszázmillió lélek a hetven év előtti nyolcszázötvenhétmillióval szemben.

— **A Tabella Renovationis-t** egyházmegyéknek még számos plebániája nem rendelte meg, holott a megrendelés a templom pénzterhére is eszközölhető. Fölkérnek a t. plebániák, hogy a megrendelést mielőbb megtenni sziveskedjenek.

— **Miért nem lett Deák Ferenc szabadközműves!** Talán soha senki sem kapacitáltak egy a szabadközművesek titkos társulatukba való belépésre, mint Deák Ferencet, a haza bölcsét. Minden törekvők arra irányult, hogy Deák Ferencet megnyerjék törekveik számára. Több-ször egész deputációk keresték fel őt s kérve-kérték, hogy legyen szabadközműves. A haza bölcsé azonban hű maradt elvéhez s nem eszalakozott a keresztényiség ádáz gyűlöltöéhez. Midőn már Deák nem győzte a kiterő válaszokat adni a szabadközműveseknek, egész nyíltsággal a következőket mondta:

„Uram! Az én elvem a nyíltság s így az öök titkos társaságának nem lehetek a tagja. Becsületes emberek munkájukat, elvüket és tetteiket nem titkolják el s ezért sehogys em érthetem meg az öök dögött munkájuknak a célját. Majd, ha társulatuk a nyilvánosság előtt fog működni és meggyőződöm annak áldásosságáról, akkor lehet, de előre biztosan nem mondhatom — tagja leszek a szabadközműveseknek.“

A szabadközművesek azonban tovább is titkolóztak s így Deák Ferenc nem lett szabadközműves.

IRODALOM.

* **A hazai hírlapirodalom 1901-ben.** A hazai hírlapirodalom 1901-iki állapotáról hoz kimutatást a Magyar Könyvszemle melléklete. A kimutatás a következő: Magyar nyelvű politikai napilap volt 70, ebből Budapesten megjelent 24, vidéken 46. 1900-ban 57. Politikai hetilap volt 93. 1900-ban 79. Vegyestartalmu képes lap 12. 1900-ban 12. Szépirodalmi és vegyestartalmu lap 22. 1900-ban 25. Humorisztikus lap 18. 1900-ban 18. Egyházi és iskolai lap 52. 1900-ban ugyanannyi. Szaklap 278. 1900-ban 276. Hirdetési lap 218. 190-ban 209. Vegyes melléklet 33. 1900-ban 37. Összesen volt magyar nyelvű lap 820. 1900-ban 782. A szaporodás 38. A nem magyar lapokról Keresztly István számol be: Német politikai lap volt Budapesten 13, 1900-ban 14, vidéken 24, 1900-ban 23. szak- és vegyes tartalmu német lap volt Budapesten 53, 1900-ban 61, a vidéken 71, 1900-ban 59. Horvát nyelven mindkét évben 3 szaklap jelent meg. Szerb nyelven összesen 17 lap jelent meg. 1900-ban 18. Román nyelven 22 lap jelent meg, 1900-ban 17. Tót nyelven 10 lap, 1900-ban 11, orosz 3, cseh 1, lengyel 1, francia 4, olasz 3, héber 1. Megjelent Budapesten 86, 1900-ban 91, a vidéken 141, 1900-ban 125, összesen 227, 1900-ban 216. A folyóiratokról Horváth Ignác tesz jelentést. Magyar nyelvű folyóirat megjelent 336. Budapesten 213, vidéken 123, német nyelvű 91, Budapesten 16,

vidéken 15, olasz 1, szerb 5, tót 20, román 1, bunyevác 1, esperanto 1, összesen megjelent 396 folyóirat, Budapesten 230, vidéken 166. Az egész hazában megjelent 1413 birlap és folyóirat, magyar nyelven 1156, nem magyar nyelven 287. A magyar nyelvű hírlapirodalom fejlődése ez: 1830-ban 10, 1840-ben 26, (1848-ban 86). 1850-ben 9, 1861-ben 65. 1877-ben 164, 1881-ben 356, 1891-ben 645, 1901-ben 1156 birlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven.

* **Az Ebredünk,** kispapi havi folyóirat II. évfolyamának 1. száma is megjelent. Legelső helyen ifj. Zichy János gr. kath. közéletünk vezéralakja szól a papnövendékekhez a rájuk váró társadalmi feladatról, a feladat megoldásához szükséges önzetlen és tiszta papi életéről, fáradhatatlan buzgalomról, vas erélyről, anyagi türelemről, férfias jellemről, mert csak általuk lehetnek Magyarország kath. társadalmának márványtalapzata. A hatalmas erővel megirt buzdítást a kispapok cikkeinek változatos sora követi. Saly László „Társadalom, szabadság és a szociális egyház“ címen a társadalom jelen állapotára, főként a korunkban kimagasló egyéni és társadalmi szabadságra helyezkedő jövő kath. egyházról értekezik. Kovács Pius hangulatos költemény, Szabó Vendel „Moris és Cranmer“ címen történeti elibeszélést írt, ezt Millich Tamás hazafias „Bordai“ a követi, Nadler István, Krisztus, a család megnevesítője c. értekezésében összehasonlítja az ókori s az evangélium szerint való új családot. A rendes hitbuzgalmi „Istenfélő“ aztán az „Egyről-másról“, „Iskolaink élete“ rovatok fejezik be a tetszetős külsejű füzetet. Nemcsak kispapjainknak, de irántuk érdeklődő egyházaknak, világiaknak egyaránt melegen ajánljuk. Megjelenik minden hó 15-én, előfizetés egész évre 3 kor egy szék 40 fillér. Mutatványszámmal bárkinek szívesen szolgál az Ebredünk szerkesztősége, Budapest, VI. Központi papnevelő.

* **Felhívjuk a hazai Oltáregyesületeket és tagjaikat** az új esztendő küszöbén, hogy a központi egyesület közlönyét az „Örökimádás“-t pártolni, arra előfizetni s másokat előfizetésre buzdítani méltóztatassanak. Lehetetlennek tartjuk, hogy vidéki Oltáregyesületeink ne éreznék szükségét egy oly összekötő kapocsnak, minő az „Örökimádás“, mely szívesen közli a vidéki egyesületek életének nevezetesebb mozzanatait is, utmutatást nyújt, miként kell az egyesület meg-alapítani s vezetni, elmékedési anyaggal szolgál a főtiszte-lendő igazgatóknak s a mellett oly hitbuzgalmi folyóirat, mely — dicsekvés nélkül merjük állítani — bátran kiállja a versenyt a hasonló irodalmi termékekkel. Tisztelettel kérjük azért a szentségs ügyek minden barátját, hogy azt a csekély 3 koronát — már csak arra való tekintetből is, hogy a lap esetleges jövedelme a szegény templomok támogatására fordították — e célra szívesen áldozza. Azután az oltáregyesü-leti terjesztőknök, midőn az egyesületet ajánlják, hívják föl egyuttal a figyelmét a lapra. Végül pedig azon főtiszte-lendő plebános urakat kérjük, kik a központi Oltáregyesület jö-témenyeit templomok számára igénybe venni óhajtják, hogy a lapra vagy maguk, vagy — ahol ez meg van en-gedve — a templom-pénztár terhére előfizetni sziveskedjenek, már csak azért is, mivel az Oltáregyesület a segítség fejé-ben csak azt kívánja, hogy az illető plebánián Oltáregyesu-letet szervezzenek, szűkségük lesz tehát utmutatásra és tá-mogatásra, melyet e lapban megnyernek. Karoljuk föl az „Örök imádás“-t) ügyét, álljunk minél nagyobb számmal azon zászoló alá, melynek jelszava: „Aladséék vég nélkül és dicsőít-teséék a legméltóságosabb Oltáriszentség“.

* Szerkesztőség kiadóhivatal: Budapest IX. Rákos u. 5. Ara egy évre (12 füzet) 3 kor.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Ágost.
Szerkesztőtársak: Erős József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a plüss. lyc. könyvnyomtatóban Gyulafehérvárt.